

Список бібліографічних посилань

1. Ольховський Є. Б. Адміністративно-правові засоби забезпечення громадської безпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 12 с.
2. Радюшин Я. Н. Компетенция органов государственной власти и органов местного самоуправления в сфере обеспечения общественной безопасности : дис. ... канд. юрид. наук. М., 2004. 17 с.
3. Подоляка А. М. Правове регулювання охорони громадського порядку в Україні : монографія. Харків : Золота миля, 2008. 350 с.

Отримано 01.03.2018

УДК 159.923

Наталія Миколаївна ТЕСЛИК,

*старший викладач кафедри психології,
політології та соціокультурних технологій
Сумського державного університету,
кандидат психологічних наук*

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ СЛУХАЧІВ ПЕРВИННОЇ ПІДГОТОВКИ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Виявлено відмінності характерологічних проявів чоловіків і жінок, які проходять первинну підготовку патрульних поліцейських. Проаналізовано вплив даних розбіжностей на формування професійної компетентності патрульних.

Процес формування професійної ідентичності патрульного невіддільний від гендерної самосвідомості особистості та існуючих у суспільстві гендерних стереотипів. Реформа патрульної системи зумовила значне розширення присутності жінок-поліцейських даного сектору. У середньому частка жінок, які успішно пройшли попередній відбір та є слухачами первинної підготовки патрульних, сягає третини особового складу слухачів.

Застосування гендерно-чутливого підходу у системі психолого-педагогічних впливів професіоналізації особистості слухача є важливим фактором успішної подальшої самореалізації патрульного, профілактичним засобом труднощів професійної адаптації та психоемоційного вигорання особистості. Гендерні відмінності формування професійної самоідентичності патрульного обумовлені конкретними психологічними особливостями осіб, які проходять первинну підготовку поліцейських.

Метою даного дослідження є визначити гендерні відмінності особистісних характерологічних проявів на етапі первинної підготовки патрульних поліцейських, значимі для професійного розвитку особистості.

Застосовані методики (16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла, Фрайбурзький особистісний опитувальник у модифікації FPI-B та опитувальник рівня агресивності Басса-Дарки; для аналізу отриманих емпіричних даних – t-критерій Ст'юдента) призначені для діагностики станів і характерологічних властивостей особистості. Вибірку склали 258 слухачів первинної підготовки патрульних поліцейських у місті Суми, з них 184 чоловіки (71 %) та 74 жінки (29 %).

Більшості слухачів первинної підготовки властиві урівноваженість, впевненість у собі, прагнення до незалежності (фактори O ($2,88 \pm 2,21$), Q4 ($3,12 \pm 1,89$), J ($3,22 \pm 2,07$) опитувальника Кеттелла. Стабільність у поведінці, орієнтованість на злагоджену групову взаємодію, яку підтверджують показники фактору C ($8,18 \pm 1,62$), детермінується вимогами насиченого плану підготовки. Майбутні патрульні орієнтовані на загальноприйняті норми (фактор M ($3,74 \pm 2,25$), що виправдано у ситуації засвоєння широкого спектру положень законодавчої бази.

Аналіз характерологічних особливостей групи досліджуваних виявляє відмінності між представниками жіночої та чоловічої статі за кількома показниками. Статистично значимі відмінності зафіксовано у проявах конформності, схильності до надмірної самовпевненості особистості (8 фактор J, $t_{\text{емп}} = 2$, $p \geq 0.05$). При цьому показники більшості опитуваних відносяться до категорії низьких (84 % опитаних чоловіків та 83 % жінок), що описує осіб скептичних, самовпевнених, які прагнуть незалежності. Високі показники, які характеризують непрактичність, мрійливість, схильність до залежності, продемонстрували лише 2 особи, статистично за гендерною ознакою – 0,5 % опитаних чоловіків та 1 % жінок.

За окремими базовими шкалами опитувальника FPI-B [1, с. 175–186] («невротичність», «репресивність», «подрозливість», «товариськість», «урівноваженість») зафіксовано практично абсолютне співпадіння середньозважених показників досліджуваних жінок та чоловіків.

Проте відмінні характерологічні прояви, значимі для соціальної адаптації особистості, детермінують вимоги особливих психологічних змін у період первинної підготовки, які забезпечать рівні можливості професійної самореалізації чоловіків та жінок патрульних. У цілому отримані дані підтверджують раніше доведену закономірність вищої емпатійності жінок [3, 200]. Зафіксована нерівномірність рівнів відкритості та самокритичності особистості, досліджувана за шкалою IX опитувальника FPI-B ($t_{\text{емп}} = 2$, $p \geq 0.05$).

Дівчата більшою мірою схильні до опанування комунікативними навичками, які, погоджуючись із думкою Ю.Р. Йосипова, включаємо до професійної компетентності поліцейського [2, с. 503–505]. Низькі показники за шкалою «Підозрілість – довірливість» свідчать про вміння ефективного комунікативного обміну, готовності до співпраці у групі,

схильності до піклування про інших (9 фактор L опитувальника Кеттела, $t_{\text{емп}} = 1,98, p \geq 0,05$).

У показниках, пов'язаних із силою волі, навичками самоконтролю, принциповістю, емоційною стійкістю відмінностей, не зафіксовано. Абсолютно передбачуваними видаються відмінності за шкалою XII опитувальника FPI-B «Маскулинність – фемінність» ($t_{\text{емп}} = 4,4, p \geq 0,01$).

До базових шкал опитувальника FPI-B, що виявляють гендерні відмінності, належить також «Реактивна агресивність», що визначає домінуючий середній рівень групи (153 опитаних, тобто 59,3 %). Жінки (середньозважений показник опитаної підгрупи $4,12 \pm 1,41$) у порівнянні з чоловіками ($5,25 \pm 1,77$) менш агресивні у провокативних ситуаціях, не виявляють прагнення до домінування ($t_{\text{емп}} = 4,9, p \geq 0,01$). Водночас середньогруповий рівень спонтанної агресивності, що вражає ступінь психопатизації інтротенсивного типу ($4,11 \pm 2,05$ у чоловіків та $3,62 \pm 1,73$ у жінок), не виявляє гендерних відмінностей.

Всупереч пануючим стереотипним уявленням про негативне емоційне забарвлення агресивної поведінки, у питанні професійної самореалізації патрульного агресивність, як риса характеру, відіграє функцію однозначного позиціонування в ситуаціях захисту правопорядку. Показники індексу загальної агресивності за опитувальником Басса-Дарки визначається заниженим, особливо для дівчат ($t_{\text{емп}} = 2,6, p \geq 0,01$): при нормі 21 ± 4 у чоловіків – $15,01 \pm 3,96$ і у дівчат – $13,58 \pm 4,24$.

Слід визнати, що ці відмінності обумовлюють значні відмінності лише за однією формою агресії – фізичною ($t_{\text{емп}} = 6,3, p \geq 0,01$). Жінки у значно меншій мірі схильні до використання фізичної сили ($3,43 \pm 1,8$), ніж досліджувані чоловіки ($4,99 \pm 1,79$). Існує потреба додаткових заходів стимулювання розвитку особистісних компетентностей самоконтролю та мобільності за необхідності застосування сили.

Підсумовуючи вищевикладене, варто визнати у цілому низький рівень розбіжностей у характерологічних проявах слухачів первинної підготовки патрульної поліції, обумовлений жорсткими рамками відбору, невисоким віковим та соціальним діапазоном. Суттєві відмінності виявлені у аспектах конформності, відкритості, агресивності особистості. Оскільки у симбіозі із високим самоконтролем агресивність є необхідною у психограмі поліцейського, визначена потреба глибинної психологічної підготовки до самоконтролю та готовності застосування фізичної сили в екстрених випадках службової діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Батаршев А. В. Темперамент и характер: психологическая диагностика. М. : Владос-Пресс, 2001. 336 с.
2. Йосипів Ю. Р. Розвиток емоційно-вольового компоненту професійної компетентності майбутніх працівників міліції. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 502–510.

3. Шевченко Л. О., Романчук Т. С. Гендерні особливості ціннісних орієнтацій правоохоронців. *Право і Безпека*. 2010. № 1 (33). С. 196–200. URL: <http://pb.univd.edu.ua/index.php?controller=service&action=download&download=22296> (дата звернення: 20.01.2017).

Отримано 27.02.2018

УДК 343.9685.2

Сергій Олександрович ШЕВЦОВ,

*заступник директора Харківського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України,
кандидат педагогічних наук*

ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЛОГІЧНИХ ОЗНАК ЗЛОЧИНЦЯ

Розглянуто питання отримання в ході огляду місця події інформації про психологічні особливості невстановленого злочинця. Розкрито сутність злочину (вбивство, крадіжка, звалтування) як одного з видів усвідомленої та цілеспрямованої діяльності людини, яка призводить до досягнення злочинного результату. Акцентовано увагу на вірогідності відображення в цій події психологічних ознак злочинця: потреб, інтересів, мотивів, емоційно-вольових якостей та рис характеру.

Огляд місця події виступає однією з первинних і невідкладних слідчих дій, основною метою якої є виявлення слідів злочину та інших речових джерел доказової інформації, з'ясування обстановки події, висунення криміналістичних версій про подію злочину і особу правопорушника, а також інших обставин, що мають значення для справи. Огляд має забезпечувати можливість виявлення і закріплення слідів злочину в межах обстановки будь-якого місця події, мати свого роду пізнавальну універсальність, включати прийоми і методи, що забезпечують всебічне дослідження будь-яких об'єктів матеріального миру [3, с. 213].

Злочин як один із видів свідомої, цілеспрямованої діяльності людини призводить до досягнення злочинного результату (вбивство, крадіжка, звалтування і т. ін.), у якому знаходять висвітлення багато особистісних особливостей (потреби, інтереси, мотиви, емоційно-вольові якості, риси характеру і т. ін.). Цей зв'язок може виявлятися у визначених матеріальних змінах обстановки місця події, тому інформація про особистість злочинця, одержувана в результаті ОМП, умовно може бути розділена на відносно *беззаперечну* і таку, що має *імовірний характер*.

На підставі отриманої *беззаперечної* та *імовірної* інформації видається можливим висунування різних криміналістичних версій (слідчої,